

TRANSPORT-KOMMUNIKATSIYA INFRATUZILMASINING TURIZM KLASTERI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI

Ismailov Rustam Kamalovich

“AGROBANK” ATB Jizzax viloyat hududiy filiali Investisiya loyihalarini
moliyalashtirish bo‘limi boshlig‘i

ismailovrustam945@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada transport-kommunikatsiya infratuzilmasining turizm klasterlari samaradorligiga ta'siri masalalari tizimli tahlil qilingan. Avtomobil yo'llari, temir yo'l transporti, aviatashish, muhandislik tarmoqlari va raqamli-kommunikatsiya infratuzilmasining turizm klasteri ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'minlashdagi o'rni xorijiy va mahalliy amaliyot misolida yoritilgan. Tadqiqot natijasida infratuzilma sohalarining har biri bo'yicha turizm klasteri samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: transport infratuzilmasi, kommunikatsiya infratuzilmasi, turizm klasteri, dostupnost (yetib borish qulayligi), raqamlashtirish, aviatashish, temir yo'l transporti, turistik oqim, klaster samaradorligi.

ВЛИЯНИЕ ТРАНСПОРТНО-КОММУНИКАЦИОННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ТУРИСТИЧЕСКОГО КЛАСТЕРА

Исмаилов Рустам Камалович

Начальник отдела финансирования инвестиционных проектов Джизакского
областного филиала АТБ «AGROBANK»

ismailovrustam945@gmail.com

Аннотация. В данной статье проведён системный анализ вопросов влияния транспортно-коммуникационной инфраструктуры на эффективность туристических кластеров. На примере зарубежной и отечественной практики раскрыта роль автомобильных дорог, железнодорожного транспорта, авиаперевозок, инженерных сетей и цифро-коммуникационной инфраструктуры в обеспечении взаимосвязи между участниками туристического кластера. По результатам исследования разработаны практические предложения, направленные на повышение эффективности туристического кластера по каждому из направлений инфраструктуры.

Ключевые слова: транспортная инфраструктура, коммуникационная инфраструктура, туристический кластер, доступность, цифровизация, авиаперевозки, железнодорожный транспорт, туристический поток, эффективность кластера.

THE IMPACT OF TRANSPORT AND COMMUNICATION INFRASTRUCTURE ON THE EFFICIENCY OF A TOURISM CLUSTER

Ismailov Rustam Kamalovich

Head of the Investment Project Financing Department, Jizzakh Regional Branch of

JSCB "AGROBANK"
ismailovrustam945@gmail.com

Abstract. This article provides a systematic analysis of the impact of transport and communication infrastructure on the efficiency of tourism clusters. Using examples of foreign and domestic practice, it highlights the role of roads, railway transport, air transport, utility networks, and digital-communication infrastructure in ensuring interconnection among tourism cluster participants. Based on the research findings, practical proposals have been developed for enhancing tourism cluster efficiency across each infrastructure area.

Keywords: transport infrastructure, communication infrastructure, tourism cluster, accessibility, digitalization, air transport, railway transport, tourist flow, cluster efficiency.

KIRISH

Turizm klasterining samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan uning tarkibiy qismlari — mehmonxonalar, turistik obyektlar, xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar — o'rtasidagi jismoniy va axborot aloqasining sifatiga bog'liq. Transport-kommunikatsiya infratuzilmasi turizm klasterining «qon tomiri» vazifasini bajaradi: u nafaqat turistlarning obyektga yetib borishini ta'minlaydi, balki klaster ichidagi turli xizmat ko'rsatuvchi subyektlarning bir-biri bilan integratsiyalashuvi uchun ham zaruriy shart-sharoit yaratadi. Yo'l, temir yo'l va aviatashish infratuzilmasi rivojlanmagan hududlarda, hatto boy tabiiy-madaniy resurslarga ega bo'lgan joylarda ham, turizm klasterini shakllantirish samarasiz bo'lib qolishi mumkin.

So'nggi yillarda raqamli-kommunikatsiya infratuzilmasi — keng polosali internet, mobil aloqa tarmoqlari va onlayn platformalar — ham turizm klasteri samaradorligini belgilovchi muhim omilga aylandi, chunki zamonaviy sayohatchilarning aksariyati sayohatni onlayn tarzda rejalashtiradi va bron qiladi. Shu sababli transport hamda kommunikatsiya infratuzilmasining turizm klasteri samaradorligiga ta'sirini kompleks tarzda o'rganish nazariy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi — transport-kommunikatsiya infratuzilmasi elementlarining turizm klasteri samaradorligiga ta'sir mexanizmlarini aniqlash va ularni yaxshilash bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: infratuzilma turlarining turizm klasteriga ta'sir kanallarini tasniflash; xorijiy va mahalliy amaliyotni qiyosiy tahlil qilish; infratuzilmani yaxshilash bo'yicha ustuvor yo'nalishlarni aniqlash.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Turizm iqtisodiyoti bo'yicha ilmiy adabiyotlarda transport infratuzilmasi turizm rivojlanishining zaruriy sharti sifatida ko'p bor ta'kidlangan. Klassik hudud iqtisodiyoti nazariyalarida «dostupnost» (accessibility) tushunchasi hududning iqtisodiy faolligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida qoraladi, bu esa turizm sohasiga ham to'liq

taalluqlidir — turistik obyektgacha yetib borish qanchalik oson va arzon bo'lsa, uning turistik jozibadorligi shunchalik yuqori bo'ladi.

Xalqaro turizm tashkiloti (UNWTO) tadqiqotlarida ta'kidlanishicha, transport infratuzilmasiga qilingan investitsiyalar turizm oqimining o'sishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi, ayniqsa aviatashish va temir yo'l transporti sohasidagi yaxshilanishlar qisqa muddatda sezilarli natija beradi. Shu bilan birga, so'nggi yillardagi tadqiqotlarda raqamli infratuzilmaning ahamiyati alohida ta'kidlanmoqda — masalan, OECD tomonidan o'tkazilgan tahlillarda internet va mobil aloqa qamrovi past bo'lgan hududlarda, hatto yaxshi yo'l infratuzilmasi mavjud bo'lsa-da, turistik obyektlarning onlayn ko'rinishchanligi past bo'lishi sababli turistik oqim cheklanib qolishi mumkinligi qayd etilgan. Mahalliy iqtisodchi olimlarning tadqiqotlarida ham O'zbekiston hududlarida turizm infratuzilmasini rivojlantirish masalalari o'rganilgan bo'lib, ularda asosan yo'l va mehmonxona infratuzilmasiga e'tibor qaratilgan, biroq raqamli-kommunikatsiya infratuzilmasining turizm klasteri samaradorligiga ta'siri masalasi nisbatan kam yoritilgan, bu esa ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv va qiyosiy-tahliliy metod asosiy vosita sifatida qo'llanildi. Transport-kommunikatsiya infratuzilmasi beshta asosiy tarkibiy qismga ajratildi: avtomobil yo'llari, temir yo'l transporti, aviatashish, mehmonxona atrofi muhandislik tarmoqlari va raqamli-kommunikatsiya infratuzilmasi. Har bir tarkibiy qism bo'yicha xorijiy mamlakatlar (Xitoy, Turkiya, Gretsiya, Estoniya) hamda O'zbekiston amaliyotidan misollar tanlab olindi va ularning turizm klasteri samaradorligiga ta'sir mexanizmi tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi: rasmiy hisobot va statistik ma'lumotlarni kontent-tahlil qilish, sabab-natija tahlili orqali infratuzilma va turistik oqim o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash, hamda tizimlashtirish orqali umumlashtirilgan xulosalar shakllantirish. Tahlil ikki bosqichda amalga oshirildi: birinchi bosqichda har bir infratuzilma turi alohida-alohida o'rganilib, uning ta'sir kanallari aniqlandi; ikkinchi bosqichda ushbu ta'sirlar umumiy jadvalga solindi va ustuvor yo'nalishlar belgilandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'tkazilgan tahlil natijasida transport-kommunikatsiya infratuzilmasining beshta tarkibiy qismi turizm klasteri samaradorligiga turlicha, ammo o'zaro bir-birini to'ldiruvchi tarzda ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Quyidagi jadvalda ushbu ta'sir kanallari va tegishli amaliyot misollari keltirilgan.

Infratuzilma turi	Turizm klasteriga ta'siri	Xorijiy/mahalliy amaliyot misoli
Avtomobil yo'llari	Turistik obyektlarga yetib borish vaqtini qisqartiradi, kunlik ekskursiya	Xitoyning tog' hududlaridagi «turistik yo'llar» dasturi turistik oqimni bir necha barobar oshirgan

Infratuzilma turi	Turizm klasteriga ta'siri	Xorijiy/mahalliy amaliyot misoli
	marshrutlarini shakllantirish imkonini beradi	
Temir yo'l transporti	Yirik shaharlar va turistik markazlar o'rtasida qulay, arzon va barqaror bog'lanishni ta'minlaydi	O'zbekistonda «Afrosiyob» tezyurar poyezdi Toshkent–Samarqand yo'nalishida turistik oqimni sezilarli darajada oshirdi
Aviatashish	Xalqaro turistlar oqimini shakllantirishning asosiy omili, uzoq masofali sayohatlarni qisqartiradi	Turkiyada mintaqaviy aeroportlarni kengaytirish Antalya klasterining xalqaro turistlar sonini ko'paytirgan
Mehmonxona atrofi muhandislik tarmoqlari	Xizmat sifati va turistlar qulayligini ta'minlaydi, uzoq muddatli sayohatlarni rag'batlantiradi	Gretsiya orollarida suv ta'minoti va energiya infratuzilmasini yaxshilash kichik mehmonxonalar sonini oshirgan
Raqamli-kommunikatsiya infratuzilmasi (internet, mobil aloqa)	Onlayn bron qilish, navigatsiya va marketingni ta'minlaydi, turistlarning mustaqil harakatlanish imkoniyatini kengaytiradi	Estoniyada qishloq hududlarida keng polosali internetni joriy etish agroturizm obyektlarining onlayn ko'rinuvchanligini oshirgan

Tahlil shuni ko'rsatadiki, avtomobil yo'llari infratuzilmasi turizm klasteri ichidagi «so'nggi kilometr» muammosini hal qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega — hatto yaxshi temir yo'l yoki aviatashish aloqasi mavjud bo'lgan taqdirda ham, agar vokzal yoki aeroportdan turistik obyektgacha bo'lgan yo'l sifatsiz bo'lsa, klasterining umumiy samaradorligi pasayadi. O'zbekistondagi «Afrosiyob» tezyurar poyezdining Toshkent–Samarqand yo'nalishida joriy etilishi bunga yorqin misol bo'la oladi — bu poyezd Samarqand shahridagi turizm klasterining ichki turistik oqimini sezilarli darajada oshirgan, biroq shahar ichidagi va atrofdagi tarixiy obyektlarga boradigan yo'llarning sifati hamon klaster samaradorligini cheklovchi omil bo'lib qolmoqda.

Xalqaro turistlar oqimini shakllantirishda aviatashish infratuzilmasi alohida o'rin tutadi, chunki uzoq masofadagi turistlar uchun havo yo'li ko'pincha yagona amaliy variant hisoblanadi. Shu bilan birga, raqamli-kommunikatsiya infratuzilmasining ahamiyati tobora oshib bormoqda — internet va mobil aloqa qamrovi past bo'lgan hududlarda, hatto yuqori sifatli turistik mahsulot mavjud bo'lsa-da, uni potensial turistlarga yetkazish va onlayn bron qilish tizimini yo'lga qo'yish qiyinlashadi. Bu, ayniqsa, qishloq va tog' oldi hududlaridagi kichik agroturizm va ekoturizm obyektlari uchun dolzarb muammo hisoblanadi, chunki ularning aksariyati yirik turoperatorlar tarmog'iga emas, balki bevosita onlayn marketingga tayanadi.

Umuman olganda, tahlil natijalari transport va kommunikatsiya infratuzilmasini alohida-alohida emas, balki kompleks tarzda rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi, chunki

ushbu infratuzilma turlaridan har qanday birining yetishmasligi butun klasterining samaradorligini pasaytirishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijasida shuni xulosa qilish mumkinki, transport-kommunikatsiya infratuzilmasi turizm klasterining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi va uni rivojlantirish bo'yicha kompleks yondashuv talab etiladi. Tadqiqot asosida quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Turizm klasteri hududlarida «so'nggi kilometr» muammosini hal qilish maqsadida temir yo'l vokzallari va aeroportlardan asosiy turistik obyektlargacha bo'lgan yo'llarni ustuvor tartibda ta'mirlash va kengaytirish.

2. Qishloq va tog' oldi hududlaridagi kichik turizm obyektlarini keng polosali internet tarmog'iga ulash bo'yicha maxsus davlat dasturini ishlab chiqish.

3. Turizm klasteri ishtirokchilari uchun yagona onlayn bron qilish va axborot platformasini yaratish, bu orqali kichik mehmonxona va turoperatorlarning ko'rinuvchanligini oshirish.

4. Mintaqaviy aeroportlar infratuzilmasini kengaytirish va past tannarxli aviakompaniyalar bilan hamkorlikni rivojlantirish orqali xalqaro turistlar oqimini oshirish.

5. Transport va kommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirish loyihalarini turizm klasteri strategiyasi bilan uzviy bog'liq holda rejalashtirish, bunda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan foydalanish.

Keltirilgan takliflarni amalga oshirish turizm klasterlarining raqobatbardoshligini oshirish, turistik oqimni barqarorlashtirish hamda hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda. Kelgusi tadqiqotlarda infratuzilmaning turli turlariga qilingan investitsiyalarning turizm klasteri samaradorligiga ta'sirini miqdoriy baholash muhim yo'nalish bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jahon turizm tashkiloti. Transport va turizm rivojlanishi bo'yicha hisobotlari.
2. OECD. Tourism Trends and Policies nashrlari, raqamli infratuzilma bo'yicha bo'limlar.
3. O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi. Temir yo'l va aviatahshish statistik ma'lumotlari.
4. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligining rasmiy hisobotlari.
5. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Hududlar kesimida turizm va infratuzilma ko'rsatkichlari.
6. Xitoy Xalq Respublikasi Transport vazirligi. Tog' hududlarida yo'l qurilishi dasturlari bo'yicha materiallari.
7. Estoniya Iqtisodiyot va Kommunikatsiyalar vazirligi. Qishloq hududlarida keng polosali internet dasturi hisobotlari.

8. Mahalliy iqtisodchi olimlarning turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha ilmiy maqolalari.
9. Kamolov D. O 'ZBEKISTON VILOYATLARIDA TURIZM XIZMATLARI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH //Effective scientific journals. – 2025. – T. 3. – №. 4. – C. 49-53.
10. Soy M. et al. INNOVATSION EKOTIZIM VA STARTAP INFRATUZILMASINING KICHIK BIZNES RIVOJLANISHIDAGI ROLI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20503175> //Scientific practical conference. – 2026. – T. 1. – №. 2. – C. 139-148.
11. Zulfakarova L. et al. Digital Learning Technology Integration in Tourism Education: A Design-Based Research Study //Proceedings of the International Conference on Applied Innovations in IT (ICAIIIT). – 2026.